

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Поведінкова економіка

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності **076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»**

(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, кафедра економіки підприємства та менеджменту
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., доц.. Фесенко І.А.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Поведінкова економіка» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретико-методологічний інструментарій управління економічною поведінкою.

Міждисциплінарні зв'язки: базується на вихідних теоретичних та практичних положеннях дисциплін гуманітарного та соціально-економічного спрямування «Психологія», «Економічні теорія», «Історія економічних вчень», «Соціологія», «Менеджмент», «Обґрунтування управлінських рішень», «Стратегічне управління»

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретико-методологічні основи сучасної поведінкової науки.
2. Прикладні аспекти використання поведінкових чинників в процесів розробки та реалізації управлінських рішень.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Поведінкова економіка» є формування у студентів компетентностей щодо використання універсальних методів дослідження економічної поведінки, виявлення та аналізу інструментів та механізмів, що впливають на прийняття управлінських рішень та формують поведінку економічних агентів.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Поведінкова економіка» є:

- опанування основними поняттями та інструментарієм поведінкової економічної теорії, різних напрямків сучасної поведінкової економіки та задач, що ними вирішуються, вивчення сутності економічних явищ та дій економічних з позиції психології, раціональних та поведінкових механізмів;

- формування вмінь використання підходів, інструментарію та методів поведінкової економіки для дослідження сучасної економіки та опису поведінки людей;

- формування навичок здійснення поведінкового аналізу суб'єктів сучасної економіки та розробки ефективних стратегій впливу на поведінку економічних агентів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» набувають таких компетентностей:

- здатність використовувати теоретико-методологічний інструментарій сучасної поведінкової науки при дослідженні та описанні економічних явищ та поведінки економічних суб'єктів;

- здатність здійснювати поведінковий аналіз та розробляти ефективні стратегії впливу на поведінку економічних агентів при вирішенні практичних професійних завдань.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин, 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи сучасної поведінкової науки

Тема 1. Введення в поведінкову економіку.

Предмет, мета і завдання дисципліни, її позиція в комплексі дисциплін економічного та управлінського циклу. Зміст дисципліни та її логіко-структурна побудова.

Традиційна та нестандартна економіка. Особливості економічної поведінки та її роль в прийнятті рішень. Експерименти в поведінкових науках. Раціональність та ірраціональність в поведінці людей.

Тема 2. Когнітивна психологія.

Біхеворизм та когнітивна психологія: історія розвитку, основні напрямки досліджень. Когнітивні процеси та поведінкові акти. Когнітивні характеристики людини. Формування суджень при прийнятті рішень. Інформативний підхід. Модель переробки інформації та когнітивні моделі, що на неї спираються. Теорія перспектив, парадокс Алле, теорія обмеженої раціональності Герберта Саймона, теорія поведінкових фінансів, модель Талера, поведінкова теорія ігор.

Когнітивні теорії: теорія Джорджа Келлі, генетична психологія Жана Піаже, теорія структурного балансу Фрица Хайдера, теорія комунікативних актів Теодора Ньюкома, теорія когнітивного дисонансу Леона Фестінгера, теорія конгруентності Ч. Осгуда та П. Танненбаума та ін.

Тема 3. Продуктивне мислення

Загальна характеристика видів мислення. Продуктивне та репродуктивне мислення. Завдання, що передбачають продуктивне мислення. М. Вертгеймер та його теорія продуктивного (творчого) мислення. Основні показники продуктивного мислення

Психологія критичного мислення. Традиційне критичне та догматичне мислення. Критичне мислення: історія та сучасний статус. Відмінності критичного мислення від інших його типів. Логіка та правила критичного мислення. Вимоги до критичного мислення. Навики критичного мислення. Технології розвитку критичного мислення.

Тема 4. Психологія прийняття рішень.

Природа, етапи та підходи до прийняття управлінських рішень. Структурна організація процесів прийняття управлінських рішень. Фактори, що впливають на поведінку керівника при прийнятті рішення. Інтуїція та раціональність як альтернативні способи вирішення завдань. Психологічні особливості індивідуальних та групових форм прийняття управлінських рішень. Феноменологія прийняття управлінських рішень. Евристичні методи прийняття економічних рішень. Стильові відмінності в виробленні рішення. Особистісні профілі рішень. Психологія організації виконання управлінських рішень.

Тема 5. Нейроекономіка

Базова концепція нейроекономіки – модель прийняття перцептивних рішень В. Ньюсама та М. Шадлена. Емоції та їх вплив на прийняття рішень, оцінку ризику та очікуваного доходу. Соціальна та економічна взаємодія. Кодування суб'єктивної цінності. Еволюційні нейроекономічні підходи. Методи нейроекономіки.

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти використання поведінкових чинників в процесів розробки та реалізації управлінських рішень.

Тема 6. Соціально-економічна поведінка особистості

Соціально-економічна поведінка особистості. Типи соціальної поведінки. Соціальна поведінка за Дж. Хомансом, соціологічна теорія обміну, нормативна ідевіантна (антінормативна) поведінка за Т. Парсонсом. Соціальний механізм регуляції економічної поведінки. Соціальна мотивація та трудова поведінка. Соціальні феномени та парадокси. Методи і принципи соціального контролю.

Тема 7. Психологічні аспекти мотивації діяльності

Теорії мотивації. Механізм мотивації. Новітні теорії мотивації. Мотиваційна сфера людини. Психологічний механізм мотивації. Змістовний та процесуальний підходи до мотивації. Економічна мотивація та трудова поведінка.

Мотиваційні парадокси та феномени. Зовнішня та внутрішня мотивації. Смыслоутворюючі мотиви трудової діяльності та методики їх вимірювання. Психологічний профіль робітника. Метапрограмний профіль робітника

Тема 8. Експериментальна економіка.

Експериментальний підхід до вивчення економічних (соціально-економічних) процесів. Взаємозв'язок економічної науки та психології. Сучасні проблеми експериментальної економіки. Види економічних експериментів. Експериментальні теми.

Методологія експериментальної економіки та результативність застосування її методів: виявлення парадоксів прийняття рішень, аномалій в економічній поведінці, перевірка достовірності прогнозів тощо.

Система стимулів експериментаторів та їх роль в забезпеченні якості результатів. Математична формалізація та моделювання економічних ситуацій.

Тема 9. Нейромаркетинг

Економічна психологія та її призначення. Споживча поведінка. Приховані асоціації та реакція споживачів. Психологічна сутність споживчих переваг. Розуміння споживчих переваг в психології, економіці та маркетингу. Види споживчих переваг та фактори, що впливають на споживчі переваги. Соціально-психологічний аналіз споживчих переваг.

Соціальні переваги. Теорії соціальних переваг: теорія інстинктів, теорія маніпуляції, «Перспектива Веблена», Обмеження теорії Неймана-Моргенштерна. Концепція очікуваної корисності. Нейронна схема соціальних переваг.

Концепція нейромаркетинга. Головні канали нейромаркетинга. Формула нейромаркетинга. Метаморфная модель Джеральда Зальтмана. Нейротехнології.

Тема 10. Поведінкові фінанси

Історія виникнення та розвиток, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Критика традиційних фінансових теорій.

Ефективність фінансових ринків. Суб'єктивні фактори, що визначають нераціональну поведінку учасників ринків, та «ефекти» нераціональних дій учасників ринку в умовах невизначеності та ризику: евристичні помилки, ефекти, пов'язані з залежністю форми, проспектна теорія, теорія неефективних фінансових ринків. Поведінка інвесторів та «Гіпотеза ефективних ринків Юджина Фами». Моделі ринка з урахуванням поведінкових факторів.

Концепція обмежених можливостей використання арбітражу на фінансових ринках. Моделі А. Шліффера та Р. Вишни.

3. Рекомендована література

1. Бурляй А.П., Андрющенко А.М., Серета Г.І., Костюк В.С. Економічна теорія [Текст]: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2009. – 517 с.
2. Ващишин А.М. Історія економічних вчень [Текст]: навч. посібник / за заг. ред. Г.І. Башнянина, А.М. Ващишина. – Львів: Новий Світ-2000, 2011. – 433 с.
3. Грігорян Г.М., Губарева О.О., Калашник Т.Є., Сіроштан М.А. Історія економіки та економічної думки [Текст]: навч. посіб. / Харківський національний економічний університет. – Х.: ХНЕУ, 2010. – 314 с.
4. Доронина М.С. Технология социально-экономических научных исследований (схемы и примеры) [Текст]: учеб. пособие / НАН України, Науч. – исслед. центр индустр. пробл. – Х.: ИНЖЭК, 2013. – 182 с.
5. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) [Текст]: [навч. посіб.]; рекомендовано МОН / за ред. А.А. Мазаракі; Київський нац. торг.-екон. ун-т. – 2-ге вид. – К.: [КНТЕУ], 2011. – 295 с.
6. Економічні системи: монографія. В 5 т. / за ред. Г.І. Башнянина. – Львів: [Видво комерційної академії], 2010 - 2014.
7. Экономическая теория: истоки и перспективы [Текст: [монография] / редкол.: А.А. Пороховский, А.В. Бузгалин, В.В. Герасименко и др. – М.: ТЕИС, 2006. – 999 с.
8. Экономическая теория (политэкономия) [Текст]: учебник / [под общ. ред. В.И. Видяпина, Г.П. Журавлевой]; Рос. экон. акад. им. Г.В. Плеханова. – 4-е изд. – М.: Инфра-М, 2011. – 639 с.
9. Экономическая теория (политэкономия) [Текст]: учеб. для студ. высш. учеб. завед., обуч. по экон. спец. / [под общ. ред. В.И. Видяпина, Г.П. Журавлевой]; Рос. экон. акад. им. Г.В. Плеханова. – 4-е изд. – М.: Инфра-М, 2013. – 639 с.
10. Історія економіки та економічної думки [Текст]: підручник; затв. МОН; до 10-річчя каф. упр. персоналом та екон. праці ХарРІ НАДУ / [авт.: О.Ю. Амосов, В.О. Сивоконь, А.Г. Бабенко [та ін.]]; за заг. ред. О.Ю. Амосова, В.О. Сивоконя; Нац. акад. держ. упр. при президентові України, Харк. регіональний ін-т держ. упр. – Х.: Магістр, 2013. – 599 с.
11. Кирхлер Э. Принятие решений в организациях [Текст] / пер. с нем. О.А. Шипиловой. – [2-е изд., испр.]. – Х.: Гуманитарный центр, 2009. – 174 с.
12. Кирхлер Э. Психологические теории организации. Психология труда и организационная психология [Текст]: пер. с нем. – Х.: Гуманитарный центр, 2005. – 308 с.
13. Кліменко О.М. Соціальна економіка [Текст]: навч. посіб. / Харківський національний економічний університет. – Х.: ХНЕУ, 2013. – 146 с.
14. Колесніченко І.М. Сучасні економічні теорії [Текст]: конспект лекцій / Харківський національний економічний університет. – Х.: ХНЕУ, 2010. – 163 с.
15. Липов В.В. Институциональная комплементарность социально-экономических систем [Текст]: монография / Харьк. нац. ун-т им. В.Н. Каразина. – Х.: [ХНУ им. В.Н. Каразина], 2011. – 483 с.
16. Макконнелл К.Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика [Текст]: учебник: пер. с англ. / Ун-т шт. Небраска, Тихоокеанский лютеранский ун-т. – 16-е изд. – М.: Инфра-М, 2008. – 939 с.
17. Мартиненко М.В. Психологія управління [Текст]: навч. посіб. / Харківський національний економічний університет. – Х.: ХНЕУ, 2009. – 154 с.

18. Мизес Людвиг фон. Теория и история: интерпретация социально-экономической эволюции [Текст] / [пер. с англ. А.В. Куряева]. – М.; Челябинск: Социум, 2013. – 367 с.

19. Мизес Людвиг фон. Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории [Текст] / [пер. с 3-го испр. англ. изд. А.В. Куряева]. – Челябинск: Социум, 2012. – 876 с.

20. Хайек Фридрих. Индивидуализм и экономический порядок / [пер. с англ. О.А. Дмитриевой под ред. Р.И. Капелюшникова]. – Челябинск: Социум, 2011. – 393 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Засоби діагностики успішності навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою» ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегроване оцінювання результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

підсумковий / семестровий контроль, що проводиться у формі заліку, відповідно до графіку навчального процесу. Підсумковий контроль проводиться за результатами поточного та модульного контролю. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного та модульного контролю за накопичувальною системою.